

УДК 355.5

О.Ю. Шабалін

Академія внутрішніх військ МВС України, Харків

СПОСІБ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ЗМІСТУ БОЙОВОЇ ПІДГОТОВКИ НА РІВЕНЬ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ КОМАНДИРІВ ПІДРОЗДІЛІВ З КОНВОЮВАННЯ, ЕКСТРАДИЦІЇ ТА ОХОРОНИ ПІДСУДНИХ НА СТАДІЇ САМОСТІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Визначено підходи до оцінювання впливу системи бойової підготовки на рівень професійного становлення командирів підрозділів з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних на стадії самостійної професійної діяльності після закінчення ВВНЗ та розкрито сутність способу його здійснення.

Ключові слова: бойова підготовка, система, оцінювання впливу, професійна діяльність.

Вступ

Постановка проблеми. Потреба формування професійної компетентності командирів підрозділів з конвоювання екстрадиції та охорони підсудних у період їх професійного становлення залишається на теперішній час виключно актуальною та важливою. Досвід професійної діяльності особового складу внутрішніх військ показує [1], що її успіх у значній мірі визначається якістю навчання випускників у системі бойової підготовки та їх адаптації до умов службово-бойової діяльності, особливо у перші роки служби на офіцерських посадах. Для ефективного здійснення такої підготовки офіцерів потрібне гнучке корегування її змісту відносно завдань, що ставляться у період професійного становлення командирів підрозділів з врахуванням їх здатності до набуття досвіду служби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти професійного становлення військовослужбовців силових структур під час службово-бойової діяльності розглядалися у значній кількості наукових досліджень, методичних рекомендацій та ін. [2 – 6]. Аналіз цих та інших праць показує, що в них розкриваються різні аспекти професійного становлення офіцерів, але достатнього якісного і кількісного аналізу впливу бойової підготовки на цей процес не проведено. Не визначено також модель впливу бойової підготовки на набуття професійних умінь військового фахівця у перші роки служби та механізм оцінювання успішності професійного становлення. Наявні окремі теоретичні розробки з цих питань більше стосуються проблем педагогіки й поки ще не доведені до рівня практичних рекомендацій для внутрішніх військ. Також до цього часу не визначено показник успішності професійного становлення молодого офіцера, який би мав зв'язок з кваліфікаційними вимогами до фахівця і необхідність якого обумовлюється практичними потребами військ. Це обумовило протиріччя між потребою вдосконалення професійної компетентності офіцерів у період їх професійного становлення після випуску з вищого навчального закладу та невизначеністю оцінок успішності цього процесу внаслідок відсутності науково обґрунтованого та зрозумілого показника.

Актуальність зазначених питань, їх недостатнє теоретичне розроблення обумовило необхідність визначення теоретичних підходів щодо оцінювання впливу системи бойової підготовки на рівень професійного становлення командирів підрозділів конвоювання на стадії самостійної професійної діяльності.

Метою статті є розроблення способу оцінювання впливу системи бойової підготовки на рівень професійного становлення командирів підрозділів з конвоювання екстрадиції та охорони підсудних на стадії самостійної професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу

Період професійного становлення офіцера після випуску з вищого навчального закладу займає за часом від півтора до двох-трьох років [1, 2]. Це обумовлено тим, що в даний період офіцер повинен адаптуватися до умов та особливостей проходження служби у конкретних військових частинах, набути досвіду виконання покладених на нього функціональних обов'язків. У цей час формування професійних умінь та вдосконалення професійно важливих якостей у офіцерів відбувається під час бойової підготовки, а також при несенні бойової служби. Слід відмітити, що початковий рівень підготовки випускника вищого навчального закладу встановлюється стандартом вищої освіти й задається освітньо-кваліфікаційною характеристикою (ОКХ) випускника та освітньо-професійною програмою (ОПП). Ці документи визначають нормативний термін та зміст навчання, нормативні форми державної атестації, встановлюють вимоги до змісту, обсягу й рівня освіти та професійної підготовки фахівця.

Цей стандарт використовується для визначення цілей освіти та професійної підготовки; переліку майбутніх посад випускників та умов їх професійної діяльності; змісту навчання за напрямками діяльності випускника; програми підготовки зазначеного фахівця, засобів діагностики якості освіти; змісту навчання у системі перепідготовки та підвищення кваліфікації; професійної орієнтації та критеріїв професійного відбору; потреби у фахівцях відповідної спеціальності, їх підготовки, а та-

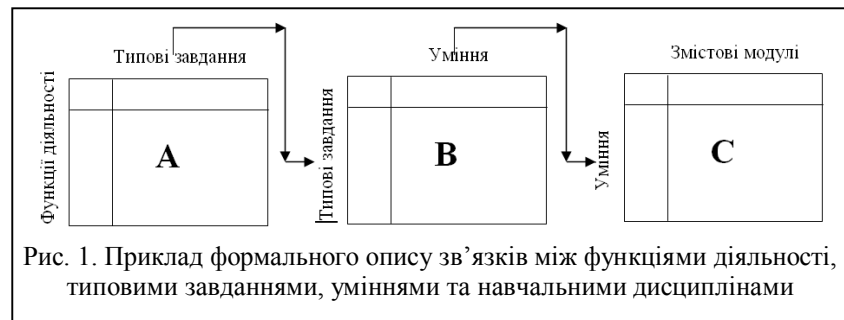
кож розподілу та аналізу використання випускників.

Освітньо-кваліфікаційні характеристики встановлюють відповідно до змісту службово-бойових функцій вимоги щодо умінь та рівня компетентності фахівця, а освітньо-професійною програмою задається відповідність між уміннями та змістовими модулями за якими навчається фахівець, дисциплінами та формами його державної атестації. Тому фактично ними задаються вихідні вимоги до змісту умінь випускника вищого навчального закладу відповідно до типових завдань його діяльності у військах та у ході вивчення яких дисциплін ці уміння формуються.

За результатами атестації у вищому навчальному закладі випускник отримує оцінки за предметами навчання, які дозволяють у такий спосіб визначити його готовність до виконання типових завдань діяльності.

Відповідно до посад, що може займати випускник, він повинен бути придатний до виконання службово-бойових функцій (здійснення відповідних видів діяльності) та типових для даної функції завдань діяльності. Кожному завданню відповідає система вмінь з вирішення цього типового завдання діяльності, що задана у ОКХ випускника. Таку відповідність можливо описати у вигляді таблиць (матриць інцидентності), що надають взаємно однозначне співвідношення між службово-бойовими функціями та типовими завданнями діяльності (матриця А) та між типовими завданнями діяльності та вміннями їх вирішувати (матриця В). При цьому у матриці А рядки будуть відповідати службово-бойовим функціям, а стовпці переліку типових завдань діяльності. На перетині рядків та стовпців матриці А наводиться значення елемента матриці, що дорівнює одиниці, якщо службово-бойова функція потребує виконання визначеного типового завдання та нуль, якщо такої потреби немає. Відповідно у матриці В рядки будуть відповідати переліку типових завдань діяльності офіцера-випускника, а стовпці – переліку умінь, що потрібні для їх вирішення. Якщо виконання певного типового завдання (за номером рядка) потребує відповідного вміння (номер стовпця, то елемент матриці приймає значення одиниці, якщо ні – то значення нуль.

Формування необхідних вмінь здійснюється відповідно до вимог, які визначаються у ОПП випускника, де задаються вміння, які формуються за тими чи іншими навчальними дисциплінами та їх змістовими модулями. Для опису цієї відповідності доцільно використовувати матриці інцидентності, що задають тим же самим чином співвідношення між уміннями, які формуються і змістовими модулями (матриця С) та між змістовими модулями і назвами навчальних дисциплін (матриця Д). Елементи цих матриць також приймають значення одиниці якщо така відповідність є, та значення нуля, якщо цієї відповідності немає (рис. 1).

Кінцевий стан рівня професійної підготовки випускника за результатами його атестації виражається у одержаних ним оцінках за відповідними предметами навчання, які наведені в ОПП, та може бути заданий у вигляді вектора-стовпця цих оцінок (E), у якому рядки відповідають назвам навчальних дисциплін, а значення – оцінкам за цими дисциплінами (у тої чи іншої системи), що одержані конкретним випускником під час навчання у вищому навчальному закладі.

Таким чином, за допомогою вказаного підходу формується математична модель представлення вихідного рівня професійної компетентності випускника вищого навчального закладу з потрібним ступенем її деталізації.

Відносні ненормовані оцінки умінь випускника навчального закладу, його здатності виконувати типові завдання та здійснювати відповідну діяльність при відомих оцінках за навчальні дисципліни можуть бути одержані за формулами:

$$\bar{Y} = \bar{C} \times \bar{D} \times \bar{E}; \quad \bar{Z} = \bar{B} \times \bar{W} \times \bar{Y}; \quad \bar{F} = \bar{A} \times \bar{Z}, \quad (1)$$

де $\bar{Y}$ – вектор оцінок умінь, які формуються під час вивчення відповідних навчальних дисциплін; $\bar{W}$ – діагональна матриця важливості умінь, які формуються для вирішення типових завдань діяльності; $\bar{Z}$ – вектор оцінок здатності випускника виконувати типові завдання діяльності; $\bar{F}$ – вектор оцінок здатності випускника здійснювати відповідну діяльність за визначеними службово-бойовими функціями.

При необхідності одержання нормованих оцінок розрахунки значень вказаних векторів корегуються за формулами:

$$y_i = y_i / \sum_{j=1}^n y_j; \quad z_i = z_i / \sum_{j=1}^m z_j; \quad f_i = f_i / \sum_{j=1}^k f_j, \quad (2)$$

де n; m; k – розмірність відповідних векторів оцінок.

Для якісного оцінювання впливу системи бойової підготовки на рівень професійної компетентності командирів підрозділів з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних у період їх професійного становлення під час службово-бойової діяльності потрібен науково обґрунтований та зрозумілий показник. Цей показник на підставі врахування співвідношення потреб підготовки особового складу та поточного рівня професійної компетентності, повинен дати можливість визначати успішність професійного становлення офіцерів у тих чи інших умовах їх діяльності.

При дослідженні і моделюванні процесу бойової підготовки під час професійного становлення офіцерів внутрішніх військ та при визначенні ус-

пінності їх професійної діяльності розглядаються схема формування професійної компетентності (рис. 2) та відповідна модель (рис. 3).

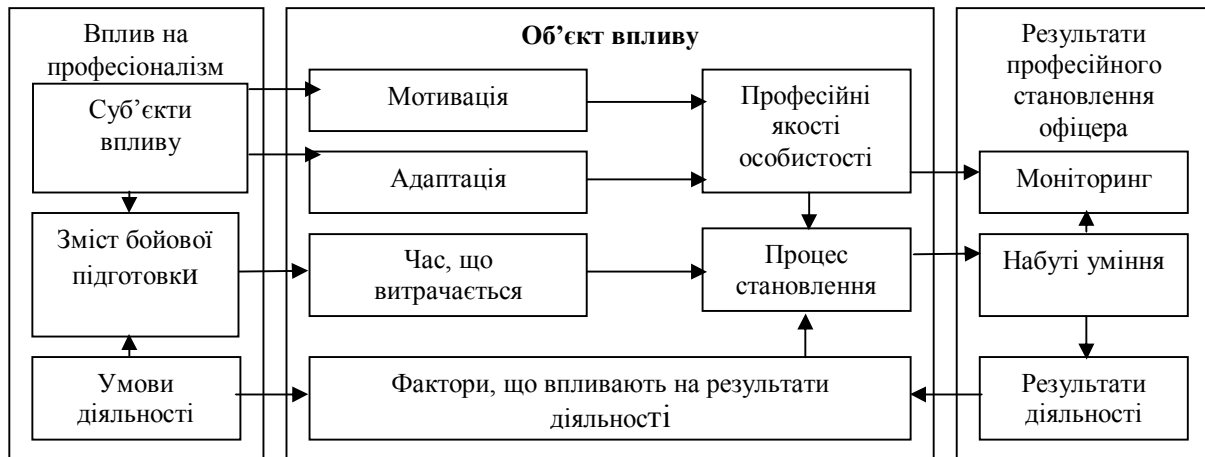

Рис. 2. Схема формування професійної компетентності в ході професійного становлення офіцера

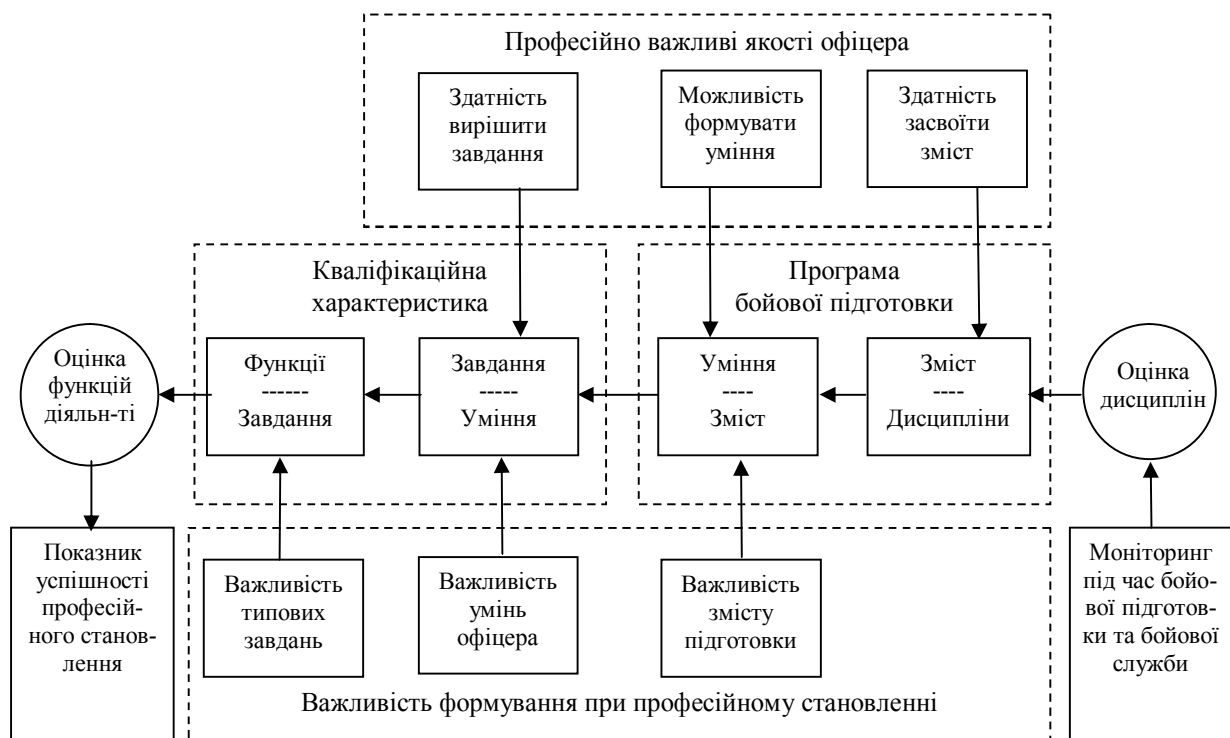

Рис. 3. Модель формування професійної компетентності під час становлення офіцерів

За результатами підсумкових перевірок з бойової підготовки під час професійного становлення офіцер отримує оцінки за предметами навчання та за виконання обов'язків під час несення служби. Це дозволяє оцінити його готовність до виконання типових завдань діяльності, як і випускника. Для цього по аналогії з освітніми потрібні кваліфікаційні характеристики офіцера та професійна програма його підготовки.

Для опису математичної моделі формування професійної компетентності під час становлення офіцерів додатково до наведених раніше міркувань визначимо матриці інцидентності вигляду: $\bar{R}$ – діа-

гональна матриця коефіцієнтів, що характеризують професійну здатність офіцера до виконання типових завдань; $\bar{M}$ – діагональна матриця коефіцієнтів, що характеризують можливість формування у офіцера відповідних умінь; $\bar{N}$ – діагональна матриця коефіцієнтів, що характеризують професійну здатність офіцера засвоювати змістові модулі визначених дисциплін; $\bar{Q}$ – діагональна матриця важливості типових завдань діяльності; $\bar{S}$ – діагональна матриця важливості змісту типових дисциплін для формування потрібних умінь; $\bar{F}_p$ – вектор оцінок здатності офіцера здійснювати відповідну діяльність за ви-

значеними службово-бойовими функціями. Математична модель для розрахунку значень оцінок якості виконання функцій має вигляд:

$$\overline{Fr} = \overline{A} \times \overline{R} \times \overline{Q} \times \overline{B} \times \overline{M} \times \overline{W} \times \overline{C} \times \overline{N} \times \overline{S} \times \overline{D} \times \overline{E}. \quad (3)$$

Нормована оцінка одержується за формулою:

$$fp_i = fp_i / \sum_{j=1}^k fp_j, \quad (4)$$

де k – розмірність вектора оцінок.

У якості критерію успішності професійного становлення доцільно брати досягнутий за рахунок бойової підготовки та досвіду службової діяльності приріст у оцінках умінь офіцера, а також у розвитку його здатності виконувати типові завдання в порівнянні з початковим станом на момент прибуття у військову частину. При цьому є важливим урахування розвитку мотивів, спрямованих на якісне виконання службово-бойової діяльності, професійно важливих якостей та здатності адаптуватися.

Прогнозування успішності професійного становлення офіцера залежно від часу, який витрачається на його підготовку, доцільно здійснювати за показником імовірності того, що за визначений час потрібні результати будуть досягнуті при потрібному середньому часі професійного становлення, що може бути знайдений за рахунок аналізу статистичного матеріалу.

Висновки

Таким чином, розглянувши теоретичні аспекти оцінювання впливу системи бойової підготовки на рівень професійного становлення командирів підрозділів з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних на стадії самостійної професійної діяльності можна зробити наступні висновки:

1. Для ефективного здійснення професійного становлення офіцерів потрібен науково обґрунтований кількісний і якісний показник його успішності, який в даний час у внутрішніх військах не визначений.

2. Розроблений спосіб оцінювання впливу системи бойової підготовки на рівень професійного становлення на стадії самостійної професійної діяльності дозволяє встановити відповідність між змістом підготовки та вимогами до професійної діяльності офіцера.

3. Рекомендації щодо вдосконалення системи бойової підготовки командирів підрозділів з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних внутрішніх військ за спрямованістю, змістом і періодами (фазами) професійного становлення доцільно обґрунтовувати з використанням розроблених показника та моделі.

Список літератури

1. Огляд про підсумки проведення навчально-методичних зборів з молодими офіцерами – випускниками вищих військових навчальних закладів 2011 року та заходи щодо покращення роботи з молодими офіцерами / ГУВВ МВС України – К., 2012.
2. Методичні рекомендації щодо адаптації молодих офіцерів до службової діяльності у військах (силах) протягом перших трьох років / МО України – К., 2006.
3. Козырева О.А. Концепции профессионального развития. Плюс до и после / О.А. Козырева // Начальная школа. – 2008. – №5. – С. 16-23.
4. Методичні рекомендації щодо розроблення складових галузевих стандартів вищої освіти / МОН України, Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. – К., 2008.
5. Указ Президента України від 04.07.2005 р. № 1013/2005 "Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні" // Збірник нормативно-правових документів з вищої освіти. – К., 2007. – 87 с.
6. Дзюба П.М. Теоретична модель професійного становлення майбутніх офіцерів-прикордонників на основі особистісно орієнтованого навчання / П.М. Дзюба // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2010. – № 2. – С. 39-43.
7. Дробаха Г.А. Формалізація задачі опису перетворень для синтезу структури інформаційної системи з використанням розробленої абстрактної алгебри моделей інформаційних структур / Г. А. Дробаха // Системи обробки інформації. – Х.: ХВУ, 2004. – Вип. 1. – С. 55-61.

Надійшла до редколегії 27.10.2011

Рецензент: д-р військ. наук, проф. Г. А. Дробаха, Академія ВВ МВС України, Харків.

СПОСОБ ОЦЕНКИ ВЛИЯНИЯ СОДЕРЖАНИЯ БОЕВОЙ ПОДГОТОВКИ НА УРОВЕНЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТАНОВЛЕНИЯ КОМАНДИРОВ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ПО КОНВОИРОВАНИЮ, ЭКСТРАДИЦИИ И ОХРАНЫ ПОДСУДИМЫХ НА СТАДИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

О.Ю. Шабалин

Определены подходы к оценке влияния системы боевой подготовки на уровень профессионального становления командиров подразделений по конвоированию, экстрадиции и охраны подсудимых на стадии самостоятельной профессиональной деятельности после окончания вуза и раскрыта сущность способа его осуществления.

Ключевые слова: боевая подготовка, система, оценивание влияния, профессиональная деятельность.

MEANS TO EVALUATE MILITARY TRAINING INFLUENCE AUTO THE LEVEL OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF CONVICTS ESCARPING, EXTRADITION AND GUARDING UNITS COMMANDERS AT THE STAGE OF THEIRS INDEPENDENT PROFESSIONAL ACTIVITY

O.Yu. Shabalin

Approaches to evaluate military training influence auto the level of professional development of convicts escarping, extradition and guarding units commanders at the stage of theirs independent professional activity after the graduation are stated and the essence of such professional development implementation is revealed.

Keywords: combat training, system, evaluation of influencing, professional activity.